

УДК 141.7:378.01

С.О. ТЕРЕПИЩИЙ

Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова

ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ АНТРОПОЛОГІЧНИХ ОСНОВ СТАНДАРТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Стаття присвячена аналізу проблеми концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти у філософсько-освітньому аспекті.

Ключові слова: антропологічні основи, стандартизація вищої освіти.

Вступ

Досить «стандартно» звучить вислів, що значення стандартизації вищої освіти важко переоцінити. Але це так. І це закономірно. Для того щоб проектувати вплив вищої освіти на інші сфери суспільного життя потрібно «вийти за її межі», оглянувши ситуацію з очки зору незалежного спостерігача, в тій мірі, в якій це можливо. Такою нагодою для науковця є філософсько-освітня рефлексія, що все впевненіше відчуває себе в ряду інших незалежних засобів досягнення освітньої дійсності як, наприклад, педагогічні і психологічні науки, освітня політика і економіка освіти. Проаналізувавши доробок попередників, ми виділяємо шість дослідницьких вимірів в яких відображена проблематика стандартизації вищої освіти. По-перше, це вимір суспільний. Він показує замовлення громадянського суспільства на прозорість і ефективність вищої освіти, її якість і рівний доступ до неї кожного члена спільноти. Тому стандартизація вищої освіти як соціальний консенсус та соціальна технологія – є предметом соціології. По-друге, це вимір освітньо-політичний, в якому стандартизація виступає як один із провідних механізмів державної політики у сфері вищої освіти. Це сфера політичної волі у сфері освіти, яка має відображати очікування суспільства. По-третє, це вимір нормативно-правовий, в якому політична воля формалізується у конкретних актах законодавства, указах, постановах, наказах, інструкціях, роз'ясненнях тощо. Це сфера раціональної бюрократії, що досліджується юристами та науковцями з державного управління. По-четверте, це вимір педагогіко-методичний, в якому засади стандартизації зафіксовані у нормативних документах імплементуються в практику конкретного педагогічного процесу. По-п'яте, це вимір ресурсно-технологічний, що включає кадрове, матеріально-технічне, інформаційне та інше забезпечення педагогічного процесу, побудованого відповідно до стандарту. Та чи не найголовнішим є шостий вимір – філософський, в якому стандартизація вищої освіти виходить «за межі» п'яти попередніх вимірів, «за межі» індустріального технологізму, «за межі» вузькогалузевого підходу та набуває рис гармонійного «камертону» організованого суспільства. Проте

таких досліджень в сучасній літературі виявлено вкрай недостатньо. Аналіз широкого переліку інформаційних джерел щодо проблеми стандартизації вищої освіти вказує на потребу системного філософсько-освітнього дослідження даного феномену. У зв'язку з обмеженим обсягом, завданням цієї статті є аналіз проблеми концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти в полі філософії освіти. Перш за все звертає на себе увагу, цікавий підхід єдності наук про людину і про природу з метою “зняття” суперечності в системі “єдність/різноманіття”, який пропонує сучасний французький філософ Е.Морен в праці “Втрачена парадигма: природа людини” [12]. Зокрема, Е.Морен пише: “зазвичай, або протиставляють крайній різноманітності індивідів, етносів, культур який-небудь абстрактний принцип єдності, який робить все перераховане деякими нашаруванням або просто епіфеноменами; або цьому абстрактному нерухомому принципу протиставляють гетерогенність, яка сама по собі стає непізнаваною. Між тим подібна альтернатива віднині вже раз і назавжди подолана в плані біологічної теорії, що включає в загальну пояснюючу систему і єдність життя, і його багатоманіття [12, с. 193]”. Як справедливо зазначає Є.Андрос: “Людина, через свою біологічну недостатність, закинутість (незалежно від її волі і її свідомого рішення) у світ суцього, постійно перебуває в ситуації екзистенційної невизначеності, а, отже, вічного пошук *dasein*-у, тобто своєї справді буттєвої визначеності, яка, на відміну від повсякденного, будденого, минуцього суцього, і є для людини справжнім, істинним буттям або буттям в істині [13, с. 215]”. Фундамент будь-якої стандартизації – природна потреба людини до буттєвої визначеності, про яку пише Є.Андрос. Людина прагне зробити цей світ зрозумілим, передбачуваним, безпечним та зручним для практичного освоєння. “Аналіз реальної історії культури, – на думку М.Кагана, – показує, що і зміст наших ціннісних орієнтацій і їх історична динаміка виростають з специфічно-людської практики, оскільки вона опосередковується свободою вибору цілей і засобів діяльності [9, с. 169]”.

Стосовно стандартизації вищої освіти, є підстави вважати, що вона починається із потреби викладача упорядкувати свою діяльність. І дійсно – розподіл навантаження, розклад занять, кількість годин, план занять, план лекції, семінару чи практичного заняття – все це лише деякі форми прояву феномену стандартизації вищої освіти. Вони стали настільки звичними, що подекуди тяжіють до “підміни” собою власне сакрального таїнства Вищої Освіти. Роботу викладача вищої школи можна порівняти з творчістю композитора, який створює свою власну симфонію, керуючись внутрішнім підсвідомим відчуттям гармонії. Розробляючи курс лекцій чи навчальну програму педагог розбудовує власну педагогічну систему, яка може значно відрізнитися від інших. На перший погляд така ситуація є квінтесенцією педагогічної творчості. Проте більш глибокий погляд виявляє зворотню грань такої роботи, а саме її механічність, рутинність.

Розробка, заповнення та затвердження знову і знову подібних програм, планів, звітів та інших документів жодним чином не сприяє педагогічній та

Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

науковій творчості викладача. Навпаки, одноманітність заперечує творчість, веде до нераціонального використання часу, знімає мотивацію до самовдосконалення. М. Згуровський зазначає: “значною проблемою вищої школи є практично повна “відрізаність” університетських викладачів від передової науки. На них, окрім надмірного аудиторного навантаження, покладені ще й обов’язки зі складання різноманітних планів, стандартів, виконання іншої бюрократичної роботи. Їм не до науки. Дослідницькою роботою займаються одиниці, та й ті з власної ініціативи. Ця діяльність не особливо заохочується чи стимулюється університетом, в основному зайнятим “заробітчанством” з використанням платної форми навчання. Пересічний завідувач кафедри чи професор уже перестав бути керівником наукового напрямку чи наукової школи. У кращому випадку він перетворився на свого роду “заслуженого вчителя вищої школи” [8].

Відзначимо, що стандартизація – це шлях збереження і упорядкування різнопланових освітніх технологій та підходів, що не лише не заперечує інновацій в освіті, але й навпаки сприяє їм, вивільняючи ресурси і час для педагогічної та наукової творчості. Раціональне використання часу, фінансових та інтелектуальних ресурсів, що є вимогою сьогодення, неможливе за умови зростання кількості функціонально подібних педагогічних систем. Знижується рівень адаптаційних можливостей до викликів майбутнього, “інновації” старіють швидше ніж повноцінно запроваджуються у практику. Управління у сфері вищої освіти поступово втрачає гнучкість та оперативність. Благо різноманітності переходить в іншу якість і постає фактором обмеження подальшого саморозгортання вищої освіти, яка “в’язне в болоті” формального підходу. Однак, навіть найгеніальніший композитор створює будь-який музичний твір використовуючи лише сім стандартних нот. Він використовує стандартні правила нотного запису, оперує стандартними елементами нотної граматики, не нарікаючи при цьому, що його творчість таким чином обмежується. Уявімо сценарій за якого кожен композитор створював би власну систему формалізації, що неминуче призвело б до неможливості зрозуміти його твір і, як наслідок, його праця була втратила “безсмертя”. Відтак, мислиться, що й педагогам, якщо вони прагнуть піднятися над рівнем емпіризму, варто з глибшим розумінням підійти до необхідності запровадження “педагогічних нот” через стандартизацію вищої освіти. “Свобода педагогічної творчості передбачає, – вказує І.Радіонова, – також і свободу у такій сфері, як розробка навчальних програм та навчальних планів. Ця вимога має своє соціально-філософське підґрунтя. Адже створення світу навчального знання у кожному конкретному випадку повинне відповідати принаймні двом вимогам: вписуватися до певних соціокультурних контекстів, містити загальновизнані культурні коди і відкривати перспективу для розвитку особистості [14, с. 265]”.

На нашу думку, стандартизація дозволить на порядок покращити взаємодію між окремими педагогами і науковими школами, сприятиме ефективному застосуванню досвіду минулих поколінь практиків-освітян, Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

розірве “безкінечне коло” пошуку одних і тих самих відповідей для розв’язання повторюваних задач. Практично всі дослідники визнають, що наша освіта є масова освіта, хоча кожен приватний ВНЗ називає себе “елітарним”; дехто досліджує “масового” студента, хоча кожен із них є індивідуальною особистістю; проте дуже рідко знаходимо дослідження присвячені “масовому” викладачу вищого навчального закладу. Підвищити ступінь об’єктивності досліджень вищої освіти, на нашу думку, можна залучивши до них дослідників, які безпосередньо не є викладачами. Проте аналіз літератури щодо досліджень вищої освіти не виявив жодного науковця з питань вищої освіти, який не працює/працював у системі вищої освіти. З одного боку це позитивно, адже саме дослідник, який включений в процес має змогу відчуті всі нюанси недоступні не фахівцю. З іншого боку, безпосередня участь не дозволяє об’єктивізувати дослідження; зробити його ціннісно незаангажованим. Почасти негативне ставлення педагогів до подібних втручань “неспеціалістів”, “профанів” зрозуміле, однак не варто забувати, що оцінити систему засобами самої системи неможливо (теореми К.Гьоделя), а значить “позапедагогічна” рефлексія вищої освіти, зокрема у вимірі аксіології освіти не лише допустима, але й є нагальною вимогою інформаційної доби. Вочевидь, у наш час постійних стресів, масової культури, самотності в глобалізованому світі людина як ніколи раніше потребує духовної гармонії, катарсису і всеохоплюючої любові. За влучним виразом Жака Дерріди: “ми мусимо навчитися заплющувати очі, щоб стати кращими слухачами [7, с.239]”.

Антропність процесів взаєморозгортання соціуму та вищої освіти дозволяє останній бути одночасно інститутом цивілізації і інститутом культури, що підвищує відповідальність “реформаторів” освіти не лише за прогрес цивілізації, але й за збереження і примноження, в найширшому розумінні, людської культури. Однак такої відповідальності немає. “В одній країні за одною, – стурбовано пише З.Бауман, – перемагають політики, котрі дбайливо уникають розмов про будь-які візії, окрім візії докорінної відсутності будь-яких візій [3, с. 214]”. Взасаднича ідея пріоритетності саморозгортання і сомореалізації людського потенціалу підводить нас до осмислення первинності вищої освіти у відношенні до економічної доцільності. А це означає, в свою чергу, що для соціуму стандартизація вищої освіти має вищу цінність ніж промислова стандартизація. Остання особливо активно проникає в освіту шляхом друкованого тексту. У даному контексті ми солідаризуємось із висновком М.Мак-Люена, який він робить в книзі “Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги”: “техніка невивершених “проміжних” суджень – великого відкриття двадцятого століття як у фізиці, так і в мистецтві, – це рикошет і трансформація знеособленого конвеєра (лінії складання) мистецтва та науки дев’ятнадцятого століття. І вести розмову про потік свідомості на противагу раціональному світові – це просто необґрунтовано наполягати на візуальній послідовності як на раціональній нормі, залишаючи мистецтво позасвідомому, оскільки те, що мають на увазі, коли говорять про

Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

іраціональність і паталогічність у сучасних дискусіях, – це просто вже раз знайдені та відкриті взаємодії між “я” і світом, або між суб’єктом і об’єктом [11, с. 360]”. Плюральна дійсність детермінує різновекторність еволюції способу життя людини, що в свою чергу впливає на пришвидшення переходу від стабілізуючого до варіативного відбору добрих зразків поведінки суб’єкта в динамічному соціумі. “Людей неможна вести до добра, – справедливо вважає Л.Вітгенштейн, – вести їх можна лиш кудись. Добро лежить поза простором фактів [5, с. 414]”. Побоювання стагнації актуалізує потенціал позиції конструктивного оновлення усіх підсистем вищої освіти. Причому якісні показники освіти вочевидь визначаються не швидкістю змін освітньої еволюції, а їх характером, послідовністю і врахуванням конкретних освітніх традицій, в нашому випадку, досвідом української вищої освіти. В іншому випадку всезростаюча швидкість змін у вищій освіті веде до невизначеності, деперсоналізації і, як наслідок, до поглиблення екзистенційної кризи особистості. Так, М.Каган наголошує: “небачена ще міра складності тієї ситуації, з якою на межі тисячоліть зіштовхнулось нині людство, полягає в тому, що воно досягло невідомого ні природі, ні власному минулому, ступеня особистісного різноманіття в межах загального життя людського роду і одночасно усвідомлення необхідності його об’єднання, матеріального і духовного, економічного і культурного, організаційного і психологічного. Адже народжуваний отриманою свободою особистості хаос перевершує той, який відомий синергетикам за аналізом термодинамічних процесів, і виявлена в них роль випадковості переростає в житті суспільства в потужну центробіжну енергію свободи самоствердження суверенної особистості, але в цьому хаосі на наших очах починає викристалізовуватися нова, найвища із відомих історії форма упорядкування соціального буття в масштабі життя всього людства як єдиної цілісної системи... культурного діалогу народів [9, с. 128]”.

У даному контексті подібну позицію обстоює Ф.Фукуяма, який слушно зазначає: “хоча перехід до інформаційного суспільства зруйнував соціальні норми, сучасне високотехнологічне суспільство не може обійтися без них і зіштовхнеться з вагомими спонуканими, щоб їх виробити (курсив – С.Т.) [15, с. 14]”. Такою спонуканою, що водночас є одним із ключових антропологічних орієнтирів у сучасній освіті, зокрема і у вищій, слід вважати принцип людиноцентризму. “Переконаний, – вказує В.Кремень, – що наше доросле суспільство зможе бути ефективним, гуманним і демократичним, якщо ми утвердимо людиноцентризм у суспільному житті як створення умов для плідної діяльності кожної людини в суспільстві. Дитиноцентризм в освіті – це не проголошення гасла “Все краще – дітям”. Це виокремлення сутнісних особистих рис кожної дитини і максимально можливе наближення навчання й виховання цієї дитини до її конкретних здібностей. Ідея дитиноцентризму має проходити червоною ниткою у процесах реформації та модернізації системи освіти. Врешті-решт це є оцінкою стану самої освіти. Те, що ми можемо і мусимо робити в школі, – це допомогти дитині пізнати себе, розвинути на основі своїх сильних сторін і здібностей. Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

Ставши дорослою, людина найкраще, максимально себе реалізує і буде щасливою, бо робитиме свою справу професійно й ефективно; і суспільство розвиватиметься динамічно і несуперечливо, оскільки так діятимуть мільйони людей [10, с. 11]”.

Людиноцентричні імперативи диктують нові способи проектування освітніх норм – людиноцентричну стандартизацію. Відтак, стандарт вищої освіти стає гнучким, динамічним, антиципативним. Звідси висновок, що стандартизація вищої освіти – це не лише спосіб нормування освіти на основі запитів суспільства, але й спосіб самоупорядкування людської культури загалом. “Надважливим завданням сучасної культурної антропології, – вважає Д.Бідні, – видається порівняльно-критичне вивчення цінностей. Вибір вже лежить не між культурним плюралізмом романтизму і жорстким еволюціоністським абсолютизмом, а, швидше, між світом безкінечних суперечок і розумним світовим порядком, що здатний завоювати визнання у всіх народів світу [4, с. 43]”. Проте останнє виглядає нині далекою перспективою. У цьому контексті варто згадати слова К.Ясперса, який справедливо вважав – “просте розмежування за наявності конкретних труднощів – це зовсім не вирішення проблеми; не приносить цього вирішення й відокремлення дослідницької установи від навчального інституту, науки – від професії, освіти – від спеціальності, системи освіти для найобдарованіших – від системи навчання для загалу. Справжнє духовне життя існує тільки там, де одне поєднано з іншим, а не там, де стоїть поруч з іншим. І цю єдність реалізує особистість [16, с. 165]”. Суперечності між ідеальними уявленнями про вищу освіту і реальною освітньою практикою набувають все більшої гостроти протягом усієї людської історії, наскільки вона нам відома. Стосовно останнього Л.Вітгенштейн влучно зазначив: “Одна епоха не розуміє іншу; а нікчемна епоха хибно судить про всі інші, за своїми, власне, нікчемними мірками [5, с. 491]”. В філософсько-антропологічному плані це можна було б пояснити незавершеністю формування людської природи, що проявляється в коеволюції людини та суспільства і в наш час. Проте, це не привід до заспокоєння. Так, В.Андрущенко наголошує: “ми стоїмо на порозі нового повороту історії, дивовижної трансформації соціуму, всебічної зміни всіх форм соціального та індивідуального буття. Глобалізація, інформаційна революція, волоконний зв'язок, надшвидкості турбореактивної авіації, нанотехнології... Все це змінює образ світу й звичні контури нашого буття в ньому, а головне – змінюються фундаментальні основи відтворення людини як біологічного й антропологічного типу. Й доки ми не осмислимо сенс того, що відбувається, не сформуємо, принаймні теоретично, як кажуть синергетики, “порядку із хаосу”, ми ніколи не вибудуємо систему освіти, яка б забезпечила більш-менш задовільну підготовку людини до життя [2, с. 6]”.

Еволюція людини та людських спільнот може виявитися нескінченною, оскільки нескінченними є обрії самовдосконалення людського духу. У цьому контексті солідаризуємось із українським філософом Г.Ковадло, який зазначає: “Людина – чи не єдина істота в світі, Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

яка не може не прагнути стати людиною [13, с. 253]”. “Обмежити освітньо-виховну політику лише підготовкою людини до життя в наявних економічних реаліях, відмежувати її від ідеалу, одвічних цінностей є справою безперспективною”, – говорить В.Андрущенко [1, с. 7]. Чому ж тоді розробники стандартів освіти, економісти й управлінці всіх рівнів забувають про це, апелюючи до економічної або політичної доцільності в освіті. Вочевидь, ґрунтовна відповідь на це питання виходить далеко за межі завдань даної роботи, проте все ж підкреслимо – стандартизація вищої освіти має в zasadничуватися не лише економією ресурсів, чи управлінською потребою – а, передовсім, первинною потребою синергії природного і культурного начал в людині, остаточною метою якої є духовність. Ще В.Гумбольдт зазначав: “те, що ми називаємо вищими науковими закладами, є, по суті, втіленням інтелектуально-духовного буття людини [6, с. 26]”.

Зрозуміло, що в стандарт не достатньо записати щось на зразок: “усі учні/студенти мають бути духовними особистостями” і ситуація відразу поліпшиться. У цьому контексті варто згадати слова Л.Вітгенштейна: “Ти не можеш витягувати паросток із ґрунту. В твоїх силах лише дати йому тепло, воду і світло – тоді він проросте. Його ж самого варто торкатися лише з обережністю [5, с. 450]”. Не маємо сумніву, що місія стандарту освіти саме у забезпеченні умов росту, а не у детермінації змісту та/або результату освіти. Позаяк останнє із невідворотною силою перетворює стандарт вищої освіти в “прокрустове ложе” для людини. Попередні висновки полягають в наступному. Стандартизація вищої освіти це закономірний процес, що саморозгортається за власною внутрішньою логікою. Девіації, що подекуди виникають у вигляді недолугих стандартів, не мають впливати на наше ставлення до самого процесу упорядкування освіти, який в сучасних соціокультурних умовах набув “образу” стандартизації. Це все одно, що зневажати еволюцію лише за те, що подекуди виникають негативні мутації. Це шлях проб і помилок, пришвидшення проходження якого можливе лише на основі глибокого усвідомлення системоутворюючого значення стандартизації та пізнання її внутрішньої природи засобами синергетики. “Мутації” виникають закономірно, постійно і невідворотно. Проте, одночасно з цим відбувається прогресивна еволюція стандартизації, що полягає щодо вищої освіти, передусім, у зростанні чіткості та адекватності відображення потреб суспільної практики у стандартах вищої освіти. Процес творення стандартів вищої освіти має опиратися на “лезо” Вільяма Оккама, який вважав, що поняття, які не можуть бути перевірені досвідом, повинні “відсікатися”. Щодо стандартизації вищої освіти це означає, передусім, відмову від багатослівних, абстрактних і нефункціональних текстів стандартів. Це вимога практики. Адже будь-яка теоретична модель, стандарт вищої освіти в цьому контексті не виняток, має виправдати своє існування, довівши власну функціональність у практичному вимірі. Стандарт, як основний результат стандартизації, відрізняється від інших способів упорядкування і нормування вищої освіти, таких, наприклад, як навчальний план і навчальна програма. Принципова відмінність полягає, насамперед, Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

втому, що в стандарті “образ” має виходити за межі, долати специфічний “внутрішньоцеховий” контекст вищої освіти. Це в свою чергу забезпечує прозорість вищої освіти перед іншими суспільними сферами. Особливість стандартизації вищої освіти у можливості порівняти результат і мету вищої освіти. На наш погляд, з позицій синергетики дисипативні процеси у сфері вищої освіти є лише зовнішнім проявом глибоко закономірної упорядкованості, пізнання якої мінімізує “втрати” під час переходу до інформаційного суспільства, які, на наш погляд, можна і варто долати шляхом організованої стандартизації в організованому суспільстві, яке прогнозує В.Андрущенко. Адекватна відповідь на виклики часу полягає в концептуалізації сучасності як невід’ємної частини загального історичного процесу, що об’єктивно саморозгортається, виростаючи із субстанції минулого та зароджуючи в собі субстанцію майбутнього.

Перспективи подальших досліджень полягають в актуалізації філософії освіти. Задля цього філософський дискурс не має замикатися “в собі”, він має детермінувати взаємодіючі процеси у вищій освіті, зокрема щодо проектування цілей/цінностей освіти з урахуванням провідних філософських ідей. Позаяк особлива роль у артикуляції антропологічних орієнтирів сучасної вищої освіти належить саме філософії освіти.

Список використаної літератури

1. Андрущенко В.П. Духовна сутність освіти / Андрущенко Віктор Петрович // Вища освіта України. – №1. – 2007. – С.5-10.
2. Андрущенко В.П. Стратегія для освіти (за матеріалами звіту відділу філософії та прогнозування розвитку освіти Інституту вищої освіти АПН України, червень, 2006) / Андрущенко Віктор Петрович // Вища освіта України. – №3. – 2006. – С.5-9.
3. Бауман З. У пошуках центру, що тримає / Зигмунт Бауман // Глобальні модерності. – [за ред. М.Фезерстоуна, С.Леша, Р.Робертсона]; [пер. з англ. Т.Цимбала]. – К.: Ніка-Центр, 2008. – С. 201-220. – (Серія “Зміна парадигми”; Вип. 12).
4. Бидни Д. Понятие ценности в современной антропологии / Д. Бидни // Культурология XX век: Антология. Аксиология, или философское исследование природы ценностей; [отв.ред.И.Л.Галинская]. – М.: ИНИОН РАН, 1996. – С.12-44.
5. Витгенштейн Л. Философские работы / Л. Витгенштейн – [Часть I.]; [пер. з нем., сост. С.М.Козловой, Ю.А.Асеева]. – М.: Издательство “Гнозис”, 1994. – 612 с.
6. Гумбольдт В. Про внутрішню та зовнішню організацію вищих наукових закладів у Берліні / Вільгельм фон Гумбольдт // Ідея Університету: Антологія [упоряд.: М.Зарубицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська]; відп. ред. М.Зарубицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 25-33.
7. Дерріда Ж. Закон достатньої підстави: Університет очима його послідовників / Жак Дерріда // Ідея Університету: Антологія [упоряд.: М.Зарубицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська]; відп. ред. М.Зарубицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 7-22.

Проблема концептуалізації антропологічних основ стандартизації вищої освіти

8. Згуровський М. Дипломована псевдоосвіта, або Суперечності перехідного періоду у сфері вищої освіти України / М. Згуровський. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dt.ua/3000/3300/52615/>.
9. Каган М.С. Философская теория ценности / М.С. Каган. – Санкт-Петербург: ТОО ТК “Петрополис”, 1997. – 205 с.
10. Кремень В.Г. Вища освіта в соціокультурних змінах сучасності / В.Г. Кремень // Вища освіта України. – №3. – 2007. – С.9-13.
11. Мак-Люен М. Галактика Гутенберга: Становлення людини друкованої книги / М. Мак-Люен. – [2-е вид., перероб.]. – [пер. з англ. А.Галушки, В.Постнікова]. – К.: Ніка-Центр, 2008. – 320 с. – (Серія “Зміна парадигми”; Вип. 1).
12. Морен Э. Утраченная парадигма: природа человека / Э. Морен. – [пер. с франц., введение, послесловие М.Собуцкого]. – К.: Кормэ-Синто, 1995. – 240 с.
13. Філософська антропологія: екзистенційні проблеми / [В.І. Шинкарук, В.Г.Табачковський, Г.І. Шалашенко та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2000. – 287 с.
14. Філософські засади трансформації вищої освіти в Україні на початку ХХІ століття / [В.Андрущенко, Л.Горбунова, Л.Зязюн та ін.]. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 352 с.
15. Фукуяма Ф. Великий крах. Людська природа і відновлення соціального порядку / Френсис Фукуяма. – [Пер. з англ. В.Дмитрука]. – Львів: Кальварія, 2005. – 380 с.
16. Ясперс К. Місія Університету / Карл Ясперс // Ідея Університету: Антологія; [упоряд.: М.Зарубицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська]; відп. ред. М.Зарубицька. – Львів: Літопис, 2002. – С. 111-165.

С.А.ТЕРЕПИЩИЙ

Национальный педагогический университет и мени М.П.Драгоманова

ПРОБЛЕМА КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ АНТРОПОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВАНИЙ СТАНДАРТИЗАЦИИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Статья посвящена анализу проблемы концептуализации антропологических оснований стандартизации высшего образования в философско-образовательном аспекте.

Ключевые слова: антропологические основания, стандартизация высшего образования

S.TEREPISCHY

National pedagogical university of the Dragomanov, Kyiv

CONCEPTUALIZATION PROBLEM OF ANTHROPOLOGICAL BASES OF HIGH EDUCATION'S STANDARTIZATION

The article analyzes the problem of conceptualization of the anthropological foundations of standardization of higher education in the philosophical and educational aspects.

Key words: anthropological framework, standardization of higher education.

Стаття надійшла до редакції 23.03.11р.